

[který současně je předsedou zmíněné problémové rady], je autorem první monografie: „Pole mravní výchovy ve formování osobnosti“.

Dále jsou v 1. části sborníku tyto monografické studie:

V. I. Ignatovskij: Jednota mravní a politické výchovy — výrazný rys komunistické výchovy.

S. V. Borodavkin: Humanismus a jeho místo v marxistickém světovém názoru.

J. I. Timofějeva: Základní mechanismy vnitřní regulace mravního uvědomění.

J. G. Jakubson: K postavení mravních znalostí v mravní výchově.

V. A. Pětrickij: Budoucí specialista a profesní etika.

T. F. Nazarova: K roli společenských organizací university při mravní výchově osobnosti.

Ve 2. části sborníku je shrnuto celkem 8 monografických studií.

G. I. Jakovljev: Estetická výchova jako problém.

V. V. Selivanov: Principy

konstituování teorie estetické výchovy.

J. A. Zelěnov: Estetický rozvoj osobnosti.

V. L. Zaslavskij: Role estetického vzdělávání při estetické výchově.

O. A. Pachomov: Estetické působení výrobní činnosti na člověka.

J. V. Pěrov: Estetická výchova ve sféře bezprostředních komunikací.

E. M. Drozdova: Umění jako specifický prostředek výchovy.

G. S. Suchobskaja, J. P. Maslova: Estetické potřeby studujících humanitních a technických vysokých škol.

Z hlediska teoretického a pojmoslovného pokládáme za zvláště významné studie G. I. Jakovljeva a L. A. Zelěnova.

Ve studii Zelěnova najde čtenář autorův návrh definičních vymezení základních pojmů estetické výchovy, jako např.

— estetické vzdělávání, vyučování a výchova;

— estetické potřeby a schopnosti;

— estetický a všestranný rozvoj osobnosti;

— řízení estetického rozvoje osobnosti.

Sborník sovětských teoretiků z oblasti etiky a estetiky a současně také mravní a estetické výchovy se bezesporu setká se zájmem naší odborné veřejnosti, zvláště ve své teoreticko-pojmoslovné části a dále v těch monografiích, v nichž jsou poprvé shrnuty poznatky z řady výzkumů, které např. u nás dosud nebyly prováděny, jako např. problémy přípravy odborníků a profesní etiky; estetické působení výrobní činnosti na člověka atd. Sborník můžeme také doporučit studujícím oboru „výchova a vzdělávání dospělých“; bude jim jistě nejen studijní pomůckou, ale jistě také užitečným informačním zdrojem při zpracování jejich diplomních úkolů, rigorozních prací atd.

— eli —

○ motivácii ľudského správania sa

Miloslav Homola: **Motivace lidského chování.**

SPN, Praha 1972. 357 strán. Slovník, súhrn v angličtine, ruštine, menný a vecný register.

Jedna z mnohých definícií hovorí o psychológii ako vede o správani sa. V tejto súvislosti sa nevyhnutne hneď vynoria základné otázky — čím je správanie podmienené, čo určuje konanie osôb, príčiny a smer jeho zamerania a pod. Odpoveďou na všeobecnej úrovni môže byť — je to motív, motivácia, čo je hlavnou témou knihy M. Homolu „Motivace lidského chování“.

Je to práca, ktorá v ucelenej forme prináša najnovšie poznatky o danej problematike, pričom štýl autora je

zrozumiteľný a prístupný aj neodborníkovi. Na druhej strane však aj odborníci — psychológovia najdú v práci množstvo materiálu a podkladov k rozšíreniu poznatkov o základných otázkach motivácie, jej uplatňovania v rôznych oblastiach života i teóriach motivácie.

Možno jednoznačne konštatovať, že kniha veľmi vhodne zaplňa medzery v našej odbornej literatúre, pričom — ako hovorí autor — „vychádza z rozboru a hodnotenia základných prác svetovej literatúry o motivácii, predovšetkým z obdobia posledných dvadsaťpäť rokov. Konfrontuje jednotlivé názory a teórie a zhrňa hlavné závery, ktoré majú trvalú hodnotu“ (str. 7).

Prvá časť knihy autor ve-

nuje základným otázkam motivácie, jej pojmu, ponímaniu i spojitosti s osobnosťou. Kapitola svojím spôsobom pripomína úvod k problematike, stručne uvádza základné problémy motivácie — široký pojem motivácie, nejednotnosť jeho vysvetľovania, nemožnosť priameho pozorovania motivácie, zložitost a vzájomné spojenie motívov, ich rôznorodosť a pod. — ktoré v nasledujúcich kapitolách hlbšie analyzuje a rozvádza. Dôležité je vlastné stanovisko k motivácii, keď motívy považuje za energizujúce i regulujúce činitele správania.

Sám autor v úvode svojej knihy hovorí o jej rozdelení na tri časti, vychádzajúc z obsahového zamerania jednotlivých kapítol. O druhej

časti (kap. 2 — 16) možno povedať, že je základom a nosnou časťou knihy, a to po obsahovej i rozsahovej stránke. V jednotlivých kapitolách sa zaoberá mnohými javmi vo vzťahu k motivácii, v ich poradí zachováva postupnosť od základných otázok (fyziologických základov) až po špecifické ľudské otázky, či už z aspektu jedinca alebo spoločnosti. Charakteristickým znakomnosti organizmu a prechádzajúcej väčšiny týchto kapítol je aj analýza teórií motivácie, vychádzajúcich zo sledovaného javu.

Kapitolu „Fyziologické základy motivácie“ začína otázkami aktivity, ako vlastná k analýze fyziologických základov motivácie. Záverom uvádza teórie motivácie, založené na fyziologických činiteľoch, ktoré celkovo zhodnocuje v tom zmysle, že chápanie fyziologických podchodov ako hlavného činiteľa motivácie je neúplné a nemôže prispieť k vysvetleniu podstaty ľudského správania.

Podobný trend má aj ďalšia kapitola „Inštinkty“, kde najviac pozornosti venuje teóriám motivácie založeným na inštinktoch, či už tradičným alebo novším. Na základné fyziologické otázky štruktúry motivácie nadväzuje aj kapitola „Biologické (fyziologické) potreby“, ktorá všeobecne informuje o potrebách, pričom stručné uvedenie názorov a teórií len potvrdzuje zložitost' javu a nejednotnosť v chápaní a členení základných fyziologických potrieb.

Iný prístup je charakterizovaný z ponímania správania organizmu, ako jeho reakcie na narušenie rovnováhy a na úsilie o jej znovunadobudnutie (5. kap.). Základom prístupu je postupnosť od rovnováhy organizmu, cez jej narušenie, k správaniu vedúcemu k obnove rovnováhy. Všeobecné poznatky o problémoch ho-

meostázy dokumentuje niektorými motivačnými teóriami, pričom poukazuje aj na teórie vychádzajúce z kybernetiky. Prínosom je 6. kapitola „Drive a incentive“, kde prístupnou formou poukazuje na rozdiel medzi týmito dvoma pojmami. Tak ako v iných kapitolách, aj v tejto sa dostáva k popisu motivačných teórií založených na pojme drive.

Postupne autor nadväzuje na základné zložky motivácie a analyzuje podiel učenia na motivácii (7 kap.). V tejto súvislosti hovorí o získaných alebo sekundárnych motívoch. V rozširovaní zložiek motivácie sa dostáva k analýze emócií a ich úlohe v komplexnej ľudskej motivácii (kap. 8).

Deviatu kapitolu nazval „Špeciálne ľudské motívy“, ktorú možno považovať za analýzu motívov človeka vo všeobecnej rovine, kde však zvyrazňuje a zdôrazňuje práve špecifikum motívov človeka, oproti nižšie postaveným živočíchom. Táto kapitola je svojím spôsobom úvodom k ďalším, kde venuje pozornosť javom výrazne súvisiacim s človekom a jeho motívmi — otázkam sebaaktualizácie.

Problém sebaaktualizácie vidí v súvislosti s prispôbovaním sa, čo je základnou nitou tejto kapitoly a uvádza aj teórie vychádzajúce z pojmu sebaaktualizácie. V ďalšej kapitole sa sústreďuje na zameranost' a cieľovost' motivácie, aspiračnú úroveň, voľbu a dosahovanie cieľov.

Človek nie je tvor izolovaný, ale žijúci v spoločnosti, a preto sociálne činitele majú aj významnú motivačnú hodnotu. Týmto problémom vyčleňuje 12. kapitolu, kde v prvom rade vychádza z otázok spoločenského postavenia človeka a jeho sociálneho prostredia. Vychádzajúc z Marxových prác, podrobuje kritike niektoré mechanistické snahy chápania potrieb.

Určitým pokračovaním ponímania sociálneho prostredia vo vzťahu k motivácii je 13. kapitola o postojoch, ktorým pripisuje vlastnosti motívov.

Kapitola „Kognitívne procesy a motivácia“ dopĺňa analýzu predchádzajúcich javov vo vzťahu k osobnosti, analyzuje teóriu inkongruity a disonancie, kde poukazuje na najnovšie prístupy k otázkam správania. V ďalšej časti poukazuje na niektoré záťažové situácie (frustráciu, konflikty, stress) vo vzťahu k správaniu, ako aj na ich motivačnú stránku.

V poslednej kapitole 2. časti „Ľudské ja a motivácia“ analyzuje štruktúru osobného „ja“, teórie vychádzajúce z tohto pojmu a vzťah medzi „ja“ a motiváciou. „Ja“ ako subsystém osobnosti možno považovať za motivačného činiteľa, vo všeobecnej i špecifickej forme. V tomto smere sú významnými činiteľmi životný štýl, hierarchia motívov, spôsob myslenia a pod.

Tretiu časť knihy tvoria kapitoly zaoberajúce sa niektorými špeciálnymi oblasťami vo vzťahu k motivácii. V prvom rade venuje pozornosť otázkam ontogenézy, najmä socializačným procesom u dieťaťa. (17 kapitola). V tejto časti podrobne stručnej analýze motiváciu správania sa v školskom veku, kde prechádza od mladšieho školského veku až po adolescenciu. Nasledujúce dve kapitoly venuje dôležitým sféram človeka — motivácii v pedagogickom procese a v práci. V oboch prípadoch stručne naznačuje základné otázky a poukazuje na úlohu motivácie v konkrétnych životných podmienkach.

V záverečnej, dvadsiatej kapitole, autor stručne zhodnocuje svoju knihu, rozoberané otázky a je to akoby záver k problémom a celkové zhrnutie.

PhDr. Teodor Kollárik